

22. srpna 1864 vznikla v Ženevě nanejvýše ctihodná a uznávaná instituce Červeného kříže (Červeného půlměsíce). Tato ušlechtilá myšlenka na založení mezinárodní organizace (tzv. Ženevské konvence) nebyla vůbec nová, neboť se zrodila již ve staré Anglii. Tehdy v roce 1100 z podnětu rytířského samaritánského řádu St. John's Ambulance Association se lidé dohodli, že uskuteční solidární pomoc s bližními v nouzi nebo ve válce a budou se starat v kláštřích, hospicích či chudobincích o staré, nemocné, zbídačené, raněné i padlé občany a bojovníky v době míru a války.

□ Vznik Červeného kříže

Po polovině 19. století si někteří osvícení lidé uvědomovali, že válečných konfliktů spíše přibývá, ale ne vždy se na bojištích dočkají vojáci všech znepřátelených stran pomoci. Paradoxně k založení Červeného kříže přispěl císař a král František Josef I., který se 18. června 1859 dopustil nejosudnějšího omylu ve své panovnické dráze, když se v naprosto zoufalé a bezvýchodné situaci na severoitalské frontě v Lombardii rozhodl převzít vrchní velení rakouských vojsk.

Na bitevních polích Magenty a Solferina umíraly desetitisíce zraněných vojáků, kterým nebylo pomoci, neboť ranhojiči a felčari se k nim mohli dostat až po bitvě. Vražednou bitvu u Solferina dne 24. června 1859 viděl i švýcarský Francouz MUDr. Jean Henri Dunant a strašlivé krveprolití s ním hluboce otřásl. Nejprve se nad těmito "jatkami" vyznal v knize Vzpomínka na Solferino, aby dva roky poté shrnul své dosavadní zkušenosti do humanitárního vyznání v knize Mezinárodní bratrství a milosrdenství v době války. Odtud byl jen krůček k uskutečnění myšlenky na zřízení mezinárodní organizace, která by zajišťovala v době válečných konfliktů zdravotnickou a charitativní pomoc zraněným vojákům všech bojujících stran.

Jean Henri Dunant rozesílal nejpřednějším evropským lékařským kapacitám své poselství o myšlence lidskosti a humanity, ti jeho myšlenku vyslyšeli a rozhodli se ji společně prosazovat. U zrodu organizace tak stanuli spolu s Dunantem další čtyři lékaři.

V roce 1863 obeslali evropské vlády s žádostí, aby se společně zasadily o to, že symbol červeného kříže v bílém poli se stane všeobecně uznávaným a respektovaným nadnárodním pomocníkem.

Složité úkol převzala švýcarská vláda, která svolala dne 8. srpna 1864 konferenci na toto téma za účasti 16 zemí. Dne 22. srpna 1864 byla slavnostně podepsána dohoda, která jasně definovala, za jakých podmínek mohou být vytvořeny neutrální sanitní oddíly, tzv. Pomocné spolky pro péči o raněné, které budou pomáhat všem znepřáteleným stranám.

K této prvotní diplomatické mezinárodní smlouvě přistoupila plná polovina účastníků: Bádensko, Belgie, Dánsko, Francie, Holandsko, Itálie, Švýcarsko a Španělsko. K ratifikaci „Ženevské konvence ke zlepšení osudu raněných vojáků armád v poli“ došlo za účasti 38 států dne 22. června 1865, přičemž mezinárodní organizace vstoupila do světové historie pod názvem Červený kříž. V roce 1866 přistoupilo k této konvenci Prusko a Rakousko a záhy také staré duchovně-rytířské (vojenské sanitní) řády Maltézských rytířů, Johanitů, Německých rytířů a dalších kongregací.

Červený kříž patřil a patří k významným společenským, politickým a vojenským organizacím a od počátku měl široké pole působnosti, ale hlavně si zakládal na dobrovolném členství, avšak vždy s odborným lékařským školením. V roce 1884 se původním Pomocným spolkům dostalo nového, nám dodnes známého mezinárodního označení: Společnost Červeného kříže. Zakladatel Mezinárodní společnosti Červeného kříže MUDr. Jean Henri Dunant byl v roce 1901 za svůj neobyčejný přínos humanitě a lidstvu vyznamenán Nobelovou cenou míru.

Rakouský a Rakousko-uherský Červený kříž

K prvním zemím v Evropě, kde vznikla Mezinárodní společnost Červeného kříže, se stala v roce 1864 císařská Francie. V Rakousku se již v roce 1864 ustanovila také Společnost Červeného kříže, která se spojila s místní organizací Patriotischer Hilfsverein, k němuž náležely jednotlivé zemské odbočky s místními spolky.

Rakousko-uherský Červený kříž byl poměrně podnikavý, což se projevilo dne 1. června 1882 založením tzv. Premiérových dlužních úpisů. Své nemalé potřeby také hradil z členských příspěvků, peněžitými dary bohatých a vlivných osobností, ze sbírek občanů, či jinými způsoby.

Jeho nároky narostly v období první světové války (polní lazarety, obvaziště, zálohy sanitního materiálu, polní lékárny při polních nemocnicích, skladiště vojenských zdravotnických potřeb a léků apod.). Mohutnou propagandou se Rakousko-uherský Červený kříž obracel za pomoci tisku na občanstvo monarchie a vyzýval k větší materiální a finanční podpoře, jež měla posloužit vojskům na frontách. Jednou z možných podpor bylo zakoupení pohlednic, které vydával. Dodnes jsou zprávy z bojišť na těchto pohlednicích uchovávány v mnoha rodinách jako vzácná památka.

Důležitou roli sehrály v rámci humanitární pomoci ve válce dámy z nejučenějších kruhů. Také rakouské arcivévodkyně se podílely na zdravotnické službě v polních i týlových nemocnicích a pečovaly o raněné a trpící. K nejobětavějším patřila manželka arcivévodky rakouského Franze Salvatora, arcivévodkyně Marie Valerie, nejmladší dcera císaře Františka Josefa I. a vévodkyně Alžběty „Sissi“ Bavorské. Byla všeobecně oblíbenou a milovanou osobností, která podporovala chudé a nemajetné občany, zakládala nadace a stala se protektorkou sedmi dobročinných spolků, mezi jinými i Červeného kříže. V předním zámečku na Wallsee zřídila polní lazaret a založila tam i starobinec a chudobinec.

Československý červený kříž

Stanovy Vlasteneckého pomocného spolku pro Království české, který byl součástí Rakouské společnosti Červeného kříže, schválilo c.k. místodržitelství již 5. září 1868.

Za oficiální datum vzniku Československého červeného kříže je považován 1. únor 1919, kdy se v Obecním domě v Praze sešla přípravná schůzka sociálních pracovníků, zvolila užší výbor a vyslala delegaci k prezidentovi republiky T. G. Masarykovi s žádostí o vyslovení souhlasu se vznikem nové organizace a se jmenováním jeho dcery dr. Alice Masarykové do funkce předsedkyně. President republiky svým dopisem ze 6. února 1919 této žádosti vyhověl. Mezinárodní výbor Červeného kříže v Ženevě uznal Československý červený kříž dne 1. prosince 1919. Dne 11. ledna 1920 byl ČSČK přijat za člena Ligy společností Červeného kříže.

Ministerstvo školství a národní osvěty ČSR pak povolilo svým výnosem ze dne 26. ledna 1921 organizovat dorost ČSČK na školách.

Mezi dvěma válkami

V období mezi dvěma světovými válkami v mnoha případech ČSČK nahrazoval nedostatky státní zdravotní správy a doplňoval ji. Zprostředkovával styk rodin se zajatci, pomáhal uprchlíkům a zapojoval se do asanačních a profylaktických akcí proti epidemiím. Budoval zdravotní ústavy a dětské prázdninové osady, zřizoval poradny pro matky a děti, ambulatoria, jesle, útulky rodiček, sirotčince, žákovské domovy, útulky pro starce, apod. Organizoval také dopravní zdravotní službu, posílal nemocné do ústavů, pomáhal při živelních pohromách, rozvíjel zdravotnickou osvětu. V roce 1920 převzal ČSČK do své správy státní ošetrovatelskou školu a současně prováděl i výchovu tzv. samaritánů.

V období hospodářské krize ČSČK organizoval vyvařování polévek, pořádal různé ošacovací akce, zajišťoval otop sociálně slabým rodinám, rozdělával potraviny mezi obyvatelstvo v nejchudších okresech, poskytoval i finanční sociální podpory.

☐ druhé světové válce

Po německé okupaci a vytvoření protektorátu Čechy a Morava byl ČSČK 5. srpna 1940 rozpuštěn, veškerý majetek ústředí, ale i místních spolků ČSČK, byl zabaven.

I když bylo mnoho funkcionářů a členů ČSČK zatčeno, vězněno v koncentračních táborech a řada z nich popravena, ti kteří zůstali na svobodě, se aktivně zapojovali do odbojové činnosti, zachraňovali vězně z transportů a pochodů smrti, pomáhali v oblastech postižených bombardováním, při likvidaci epidemie skvrnitého tyfu v Terezíně, při Květnovém povstání v Praze, ale i na dalších místech.

Od války do současnosti

V prvních letech po druhé světové válce pokračoval ČSČK v duchu tradic první republiky. Obnovil přípravu ošetrovatelek a samaritánů i dopravní zdravotní službu. Obrovský úkol čekal Pátrací službu ČSČK, která byla zaplavena tisíci žádostmi po nezvěstných. Obnovena byla i tradice Mírových slavností Červeného kříže, z nichž vznikl Světový den Červeného kříže.

Intenzivní byla práce s mládeží, zvláště akce na školách, například "Zdravotní tříletka na školách", "Mládež sobě a republice", "Týden dětské radosti", "Dětem více kalorií", "Dětem více ovoce" či "Kakao a rohlíky pro 20 % školní mládeže".

Únorový politický převrat v roce 1948 znamenal významné změny i v činnosti ČSČK. Organizace Červeného kříže ztratila svou samostatnost a nezávislost, musela se odklonit od sedmi principů mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce, byla zařazena mezi společenské organizace a začleněna do jednotné Národní fronty.

Přes ztížené podmínky odváděl ČSČK v letech 1949-1989 mnoho prospěšné práce pro potřebné. Náročné úkoly plnil například v propagaci dobrovolného dárcovství krve, v zajišťování dobrovolných zdravotnických a sociálních služeb. ČSČK vytvářela Stanice první pomoci, zdravotnické hlídky, zdravotnické družiny, hlídky mladých zdravotníků i zájmové zdravotnické kroužky, školila dobrovolné sestry, mladé zdravotníky i lidové hygieniky. Zaměřovala se také na školení obyvatelstva v první pomoci, rozvíjela ošetrovatelskou a pečovatelskou službu v rodinách, aktivně pomáhala při celostátním očkování proti dětské obrně, pořádala letní dětské tábory pro zdravotně oslabené děti.

Současnost

Politické a společenské změny v závěru roku 1989 umožnily ČSČK návrat k nezávislosti a samostatnosti, ale i k některým charitativním činnostem. V roce 1991 se stala zvláštní složkou Českého červeného kříže Mládež ČČK. 1. 1. 1993 se ČSČK rozdělil a ke dni 5. 6. 1993 se jeho část na území ČR transformovala v Český červený kříž.

Český červený kříž nadále plní úkoly v bezpříspěvkovém dárcovství krve, ve výuce a poskytování první pomoci, v sociální oblasti, pořádá ozdravné rekondiční pobyty pro zdravotně postižené děti. Zřizuje střediska sociálních služeb, geriatrická centra, stravovny pro důchodce a bezdomovce, ošacovací střediska, sociální domy s bezbariérovými byty pro staré a invalidní občany, stacionáře pro zdravotně oslabené děti, byty pro osamělé matky. Organizuje domácí ošetrovatelskou péči, v některých regionech provozuje opět zdravotní dopravní službu. Je zřizovatelem řady nestátních zdravotnických zařízení. K plnění úkolů v mimořádných situacích vytváří síť Humanitárních jednotek ČČK. Dále provozuje Pátrací službu ČČK, poskytuje humanitární pomoci do zahraničí.

Mládež ČČK pomáhá při výuce první pomoci dětí a mládeže, realizuje projekty k prevenci šíření HIV/AIDS, průvodcovskou službu Help trans, organizuje zájmovou činnost dětí.

Kolektivními členy ČČK se postupně stávají Vodní záchranná služba ČČK, Horská služba ČR, Svaz záchranných brigád kynologů, Skalní záchranná služba CHKO Broumovsko, Speleologická záchranná služba a Česká unie námořního jachtingu.

Jindra Svitáková

Zdroje:

www.cervenykriz.eu

Zbyněk M. Duda: S odvahou v srdcích, díl I., Ženevská konvence a rakousko-uherské Čestnévyznamenání za zásluhy o Červený kříž 1964–1914. Centrum české historie, 2015.